

Vetésforgó

I.

Egyetemi dolgozatok az ELTE BTK Néprajzi Tudományos Diákköréből

A kötet megjelenését az Emberi Erőforrások Minisztériuma,
az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő, a Nemzeti Tehetségprogram
és az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet támogatta.

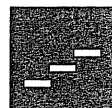
EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

EMBERI ERŐFORRÁS
TÁMOGATÁSKEZELŐ

 Nemzeti
Tehetség Program

OKTATÁSKUTATÓ
ÉS FEJLESZTŐ
— — INTÉZET

A kötet megjelenésére az NTP-TDK-13-025 számú,
„Az ELTE Bölcsészettudományi Karán zajló tudományos diákköri
tevékenység támogatása” című pályázat keretében került sor.

Vetésforgó

I.

Egyetemi dolgozatok
az ELTE BTK Néprajzi Tudományos Diákköréből

Budapest

2014

Szerkesztette
BÁRTH DÁNIEL

A szerkesztő munkatársa
Vámos Gabriella

Tördelés, tipográfia
Lappints Virág

© A szerkesztő és a szerzők
©ELTE BTK Néprajzi Intézet

ISBN 978-963-284-541-8

Kiadja az
ELTE BTK Néprajzi Intézet
(1088 Budapest, Múzeum krt. 6–8.
Tel./Fax: +36-1-4855203)

A kiadásért felel dr. Dezső Tamás, az ELTE BTK dékánja.

Szerkesztői bevezető

Kötetünk az idén nyolcvan esztendőös budapesti egyetemi Néprajzi Intézet nyolc jelenlegi hallgatójának változatos tematikájú dolgozatát tartalmazza. A tanulmányok háttérében különböző szintű egyetemi kötelezettségek teljesítése áll: a tudományos kérdésfelvetést éppen csak gyakorló szemináriumi dolgozattól az egyetemi tanulmányokat alap- vagy mesterszakon megkoronázó szakdolgozatokig bezárólag.

A kötet tanulmányait az utóbbi öt év terméséből válogattuk. A dolgozatok többségét előzetes munkamegbeszéléseken (szemináriumon, intézeti TDK-ülésen, OTDK keretében, Tudományos Ösztöndíj Pályázaton, szakdolgozati védésen, a Néprajzi Intézet által hagyományosan megrendezett Belépő-konferencián) mutatták be a szerzők. Ezzel együtt a közölt írások óhatatlanul magukon viselik az első tudományos „szárnypróbálgatásokra” jellemző jegyeket: gyakran még csiszolatlan kristályoknak, nagyszerű, de részben kidolgozatlan ötleteknek, későbbi monografikus kutatások kezdeti csíráinak tűnhetnek. Bocssássa meg ezt azonban a kritikus olvasó, és örüljön inkább velünk együtt a jelen kötettel is bizonyított ténynek: több mint biztató utánpótlás bontogatja szárnyait a néprajzi felsőoktatás budapesti műhelyében.

Az első tematikus blokk a tágabban értelmezett *szokásokkal* foglalkozó írásokat foglalja egybe három doktorandus hallgatónk tollából. Tóth Piroska Anna (ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola, Magyar és Összehasonlító Folklorisztika Doktori Program) mesterszakosként kezdett el a mai városi gyermekfolklórral foglalkozni. Készülő disszertációjának a nemi elkülönülés kérdését tárgyaló fejezetét alakította most tanulmányjá. Ugyanebben a doktori programban tanul Bálint Petra, aki mesterszakos diplomamunkájában a gesztusok 18–19. századi megközelítési lehetőségeit tárgyalta. Közölt dolgozata háttérében e nagyszabású levéltári forrásfeltáráson alapuló munkája áll. Vida Réka az ELTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola Európai Etnológia Programjának doktorandusa. A Szent Család-járás szokásának osztrák-magyar viszonylatú, összehasonlító elemzése az ötéves egyetemi képzés lezárását jelentő szakdolgozatának képezte a tárgyát, doktori disszertációját más témában írja.

Annak jelzésére, hogy az *új vallási jelenségek* és az ezzel gyakran összefüggő *medicinális gyakorlat* vizsgálata hallgatóink körében népszerű témának számít az utóbbi időben, egy tágabb kínálatból kiválasztva három tanulmányt szerveztünk egy fejezetbe. Vámos Gabriella alap- és mesterszakos diplomamunkájában is a természetgyógyászat néprajzi megközelítési lehetőségeivel foglalkozott, előbb terepmunkára, utóbb a fellelhető 19. századi források értelmezésére helyezve a

Eitler Ágnes

Egy mai gyógyító specialista tevékenységének kutatási távlatai

Dolgozatomban egy napjainkban működő gyógyító tevékenységének kutatási távlatait szeretném vázolni, kijelölni. A kutatási folyamat jelenleg még kezdeti állapotban van. Tapasztalataimat a gyógyítónál tett első látogatás után összegzem, remélve, hogy ez az első látogatás, tájékozódás olyan kérdéseket vet fel, melyeknek mentén tovább folytathatom a vizsgálódást.

N. Gy.¹ 2014. március 25-én fogadott engem otthonában, Cs.-ben, ahol lehetőségem nyílt interjú készítésére, illetve megfigyelhettem, és részben rögzíthettem egy kezelést is. Cs. település Fejér megyében, a Vértes hegység lábánál, Móról nagyjából 15 km-re helyezkedik el. Az interjú során N. Gy. mellett felesége is értékes adatokkal szolgált; ő kevesebb súllyal, de szintén részt vesz a gyógyítói tevékenységben. N. Gy. 1951-ben született Székesfehérváron, míg felesége 1953-ban. Ottlétem alatt egy háromtagú család; házaspár és egy gyermek érkezett kezelésre a gyógyítóhoz. A gyógyítás aktusáról, a gyógyítóhoz való viszonyukról szívesen beszéltek nekem, hozzájárultak a kezelés képi rögzítéséhez is. A kutatási folyamat kezdeti fázisában a konkrét kérdések, problémák elemzésére még kevésbé van lehetőség. Dolgozatom célja, hogy rendszerezem a gyógyító személyiségéről, tevékenységéről az első találkozás alatt szerzett információkat, és felvázoljam, melyek lehetnek azok az irányok, melyeken érdemes lenne tovább haladni. A felmerülő problémák részletes elemzéséhez az adott kérdésfelvetések mélyebb vizsgálatára lesz szükség. Ezt további interjúzásokkal, résztvevő megfigyeléssel szeretném majd elérni.

¹ Kutatásommal a lehető legkisebb mértékben szeretném a gyógyító életvilágát befolyásolni, megzavarni, ezért dolgozatomban nevét N. Gy. monogrammal, feleségének nevét I. betűvel, működésének helyszínét Cs. rövidítéssel jelölöm. További személyneveket monogrammal közlök.

A kutatás forrásai

Interjú a gyógyítóval

Az N. Gy.-vel készült interjú anyagát két, egymástól strukturálisan, lényegileg elkülönülő részre lehet osztani. Egyfelől, a konkrét, irányított kérdéseimre adott rövid, információközlő feleletek építik fel a beszélgetést, másfelől viszont az interjú anyagának meglehetősen nagy hányadát adják a „szabadon”, megkötelesség nélkül előadott, elbeszélt élettörténeti epizódok.

Az élettörténeti epizódok elemzéséhez Keszeg Vilmosnak az élettörténetek kutatásában elért eredményeit figyelembe véve érdemes közelítenünk. A gyógyító specialista által előadott autobiografikus epizódok értékes forrásaink lehetnek, hiszen egyszerre több közlői szándék is meghúzódik egy-egy történet, narratívum mögött. Keszeg Vilmos felhívja rá a figyelmet, hogy „az élettörténet olyan narratív viselkedés, amely a társadalmi diskurzusban az én opcióit és tetteit popularizálja. E szándékot követve válnak láthatókká és transzparenssekké azok a tér-, idő- és szociális struktúrák, amelyekkel az egyén életpályája összefonódik.”² Az élettörténeti epizódok előadása mögött tehát tudatos „belülre”, illetve „kívülre”, a környezet felé irányuló szándékokat, stratégiákat kell feltételeznünk. Az autobiografikus történet nemcsak a külső reprezentáció, a környezet előtti legitimitás megteremtése végett hangzik el,³ hanem az egyén identitásának megszilárdítását is szolgálja. Az interjúban rögzített élettörténetek tudatos válogatás, szelekció eredményei a specialista részéről,⁴ koherens egészet alkotva építik fel azt a gyógyítói attitűdöt, amely a klientúrát vonzó stratégia részét képezi,⁵ illetve a jelenbeli diskurzusokat legitimálja, erősíti.⁶

Az autobiografikus szövegek folklórjellegének kérdésében Küllös Imola hívta fel a figyelmet a történetekben megnyilvánuló egyéni tudás és ízlés hangsúlyos voltára.⁷ Ez a tény megnehezíti az élettörténetek besorolását, kiemeli sokrétű rokonsági kapcsolataikat más műfajok felé. N. Gy. egyéni megfogalmazású narratívumaiban is találhatunk olyan részleteket, melyeknek szerkesztésmódja erősen folklór jellegű. Szembetűnően alkalmas a vizsgálatra ebből a szempontból a beavatástörténet, amellyel a későbbiekben részletesebben is foglalkozni fogok.

² Keszeg 2005. 9.

³ Keszeg 2005. 17.

⁴ Keszeg 2005. 10.

⁵ Keszeg 2005. 22.

⁶ Bajkó 2005. 122–123.

⁷ Idézi: Keszeg 2005. 13.

Az élettörténeti epizódok elemzéséhez kapaszkodót, fogódzót nyújthat a Keszeg Vilmos által, a specialisták kutatásához használt szempontrendszer.⁸ Ez alapján, az előadott történeteket a legemibb motívumoktól a narratívumoknak a társadalmi diskurzushoz ágyazódásáig nyomon követhetjük.⁹

Interjú a klientúrával

A kutatásnak ez a része jelenleg még kezdetleges, látogatásomkor egy házaspárral tudtam beszélgetést rögzíteni, ebben viszont a férfi megnyilvánulásai dominálnak a női résztvevő által elmondottakkal szemben. Azért tartom értékesnek ezt a forráscsoportot, mert külső nézőpontból adnak képet a gyógyító személyéről és tevékenységéről, illetve rávilágítanak a gyógyító és a környezet közötti interakció milyenségére, jellegére, irányaira.

A gyógyító személyének, tevékenységének megítélésében Hoppál Mihály szerint a legfontosabb legitimációs tényezőket a gyógyító és beteg viszonyát meghatározó humánus összhang, illetve a specialista és a klientúra mentalitásában meglévő, azonos hiedelmek jelentik.¹⁰ Az első tényezőt ez az interjú, valamint az alább bemutatott vendégkönyvi bejegyzések igazolni látszanak, a közös hiedelmeket illetően viszont már nem mondható ennyire egyszerűnek a helyzet. A kezelésre érkezett házaspár mentalitásában bár voltak egyezések a gyógyító világképével, alapvetően mégsem mondható vele azonosnak; a transzcendens világra vonatkozó képzetek közül hol kevesebbet, hol többet tartalmazott. Előzetes feltevésem szerint a gyógyító és klientúrájának mentalitása között csak érintkezési pontok vannak, mivel számos különböző forrásból táplálkoznak, különböző elemekből tevődnek össze. Az egységes hiedelmeket az a tényező is kizárja, hogy a gyógyító világképét többféle történeti rétegből, eltérő kultúrákból válogatta össze és alakította egyedivé. Az egységesség akadályává továbbá az is, hogy a specialista vonzaskörzete kiterjedt, nagy földrajzi távolságokat ölel fel.

Ugyanakkor egy-egy kezelés a hiedelemelemek átvételére, világképek összefonódására ad alkalmat. Párhonyi Tímea hívja fel rá a figyelmet, hogy a gyógyítók egyénisége és tevékenysége befolyással van a hiedelmek térbeli és időbeli alakulására.¹¹ A kezelésen végzett résztvevő megfigyelés alkalmával feltűnt, hogy a kezelésre érkezett család tagjainak szóbeli megnyilvánulásai már szervesen beépült N. Gy. saját terminológiájába, szóhasználatába. Az N. Gy. által a családtagoknak ajándékozott, saját készítésű védőgyűrűk a család mindennapi tárgyhasználatának részét képezik, és a gyermek külön kifejezést használ e tárgyak megnevezésére.

⁸ Keszeg 2005. 18–21.

⁹ Keszeg 2005. 21.

¹⁰ Hoppál 1990. 724.

¹¹ Párhonyi 2004. 246.

A klientúra tagjaival készített további interjúk nemcsak a gyógyító tevékenységének, társadalmi megítélésének forrásai lehetnek, hanem a csoda, a gyógyulás megélésének narratívumaiként is szolgálhatnak majd.

Résztvevő megfigyelés

A fentebb említett házaspár kezelését résztvevő megfigyelés keretében követhettem nyomon. Érdemesnek tartanám, kisebb átalakításokkal, e kezelés leírására a Hoppál Mihály által a hiedelemszövegekre felállított elemzési rendszert¹² alkalmazni. Ahogy Hoppál a hiedelemközlések vizsgálatakor irreleváns és releváns elemeket, tárgyi elemeket (objektéma), nem tárgyi elemeket (gesztéma, textéma, loréma) különített el, úgy a gyógyítás aktusában is kereshetünk hasonló megközelítési rendszert, ilyesfajta építőelemeket. Elkülöníthetjük a gyógyítás szituációs elemait, tárgyi környezetét, a gyógyító által végzett mozgásokat, az elhangzó szövegeket, valamint feltárhatjuk a gyógyítási aktus háttérét alkotó tudás rétegeit. Ilyesfajta vizsgálathoz szükség lesz további kezelési alkalmak megfigyelésére, rögzítésére.

Vendégkönyv

N. Gy. és felesége 2001. augusztus 17. óta vezetnek vendégkönyvet, melybe a hozzájuk fordulók jegyzik be gyógyulási, illetve csoda-élményeiket, vagy látogatásuk emlékét. Az általam látott utolsó feljegyzés 2014. március 14-én kelteződött, tehát a vendégkönyv tizenhárom év sikeres gyógyulási eseteit tárja elénk. A bejegyzésekről fényképes dokumentációt készítettem, lejegyzésük és elemzésük a közeljövő feladatainak egyike lesz. A keménytáblás kötés belső oldala a gyógyító házaspár feljegyzéseit tartalmazza; fontos telefonszámokat, címeket, gyógyszerhasználati utasítást, idézeteket, egy imát, recepteket, illetve az unokák születésének és keresztelésének időpontját, valamint egy „segítő” nevét. Úgy tűnik tehát, hogy a könyv a házaspár számára fontos információk tárolására is szolgál egyben. A gyógyító maga is ösztönzi pácienseit a vendégkönyvbe írásra, amit 2001 előtt az adóhatóságtól való félelmében nem mert még kitenni.

Bajkó Árpád egy csíkszentdomokosi bioenergiás természetgyógyász tevékenységének bemutatásakor hasonló vendégkönyvet elemzett abból a szempontból, hogy a páciensek írásos élménybeszámolóit hogyan járulnak hozzá a gyógyítói tevékenység legitimálásához. Kiemelte a szövegek megerősítő és reprezentáló funkcióit, bizonyíték jellegüket.¹³ A sikeres gyógyulások reprezentatív gyűjteménye kézzel fogható igazolásként működik. N. Gy. már ottlétem

¹² Hoppál 1970. 259–286.

¹³ Bajkó 2005. 135.

első órájában megmutatta nekem a vendégkönyvet, felhívta figyelmemet az általa legérdekesebbnek tartott bejegyzésekre.

Az emlékkönyvekben létrejövő szövegköziségre, intertextuális dinamikára – Barna Gábor nyomán – István Anikó hívta fel a figyelmet a futásfalvi Sárlos Boldogasszony-napi búcsú szövegrepertóriumának vizsgálatakor.¹⁴ A katolikus kegyhely emlékkönyvének bejegyzéseire úgy tekintett, hogy azok nemcsak a mindenkori olvasóval, hanem egymással is kommunikációs viszonyban vannak, egymástól átvésznek, egymáshoz idomulnak, megteremtve a bejegyzők és olvasók virtuális közösségét.¹⁵ N. Gy. vendégkönyvének szövegei nem a tételes vallás transzcendens jelenségeinek megélését tematizálják, de a virtuális közösség megteremtése ebben az esetben is megvalósul. A következő bejegyzések az egykori és leendő páciensek közötti, a szövegek útján létrejövő interakciót, a virtuális közösség tagjai közötti kommunikációt példázzák:

„U.i: Kedves idetérő beteg emberek! Tisztelettel I.-t, Gy.-t azért az önzetlen szeretetért és általuk adott egészségért. Próbálatok életetekben tőletek telhetően az önzetlen szeretetet gyakorolni.” „Ezzel jegyzem, és közvetítem azoknak, akik ezt olvassák, hogy ezalatt a fél év alatt, amíg I.-t és Gy.-t látogattam, borzasztóan sokat segítettek az életemben. A szociális érzéseimben, az önbizalomban, az egészségben, és így az életemben, az életmódomban. Fontosnak tartották mondani, hogy lássam ezeknek a lényegét. (...) Köszönöm és viszontlátásra!”

A bejegyzések közös vonása, hogy a középpontjukban a csodaként felfogott gyógyulás eseménye áll. Bár nem a tételes vallás lelkiségéből fakadnak, beszédmódjuk gyakran közelít a vallásos beszédmódhoz, kifejezéseik, formuláik gyakran kölcsönöznek a tételes vallások szókincséből, kifejezéseiből.

„Kérem az urat, hogy minnél tovább találkozhassunk még.” „Adjon a Teremtő nektek nagyon hosszú életet és egészséget.” „Segítsen meg benneteket a Teremtő nagyon sokáig.” „Isten segítsen benneteket, hogy maradhattok olyanok, mint most vagytok.” „Sokat segítettek rajtam, Isten áldása kísérelje munkájukat, mindent köszönök.” „Tiszta szívűnkől arra kérjük a teremtőt, hogy adjon tinéktek, még nagyon sokáig jó erőt, egészséget, sok boldogságot.” „Mennyei ÉDESANYÁMNÁL közbenjáróm Kaszap István vezesse gyógyítani akarástokat.” „Hálás vagyok a Teremtőnek, hogy találkoztam velük.” „A Jó Isten tartson meg benneteket sokáig erőben, egészségben.” „A Jóisten megvéd és megóv még sokáig benneteket nekünk.” „Kérem a Teremtő Atyát, hogy adjon nektek egész életetekben szeretetteljes békés életet.”

A szövegek nemcsak a tételes vallások fogalomkészletét, köszönő, áldást kérő formuláit használják fel; szívesen élnek kedvelt emlékkönyvi szófordulatokkal, kölcsönöznek idézeteket, verssorokat, tehát kész, megformált szövegrészleteket.

¹⁴ István 2003.

¹⁵ István 2003. 33–37.

„Legszébb emlék a szeretet, melyet másnak a szívében hagyunk magunk után.» Cicero” „A világ Egy – Mi – bármerre keringjétek – Mind összetartunk.” „Nem az a dicsőség, hogy soha nem bukunk el hanem az, hogy mindannyiszor fölkelünk.» (Ludwig von Beethoven) Ez a beethoveni mondat jut eszembe valahányszor, amikor mi gyógyulni vágyók belépünk a házatokba. Isten Áldjon Benneteket!”

Bár a bejegyzések motívumvilága meglehetősen széles palettáról merít, ezek a motívumok mégis a gyógyulás, a csoda-elbeszélések strukturális szabályszerűségei szerint rendeződnek el.¹⁶ Vlagyimir Propp mintájára Klaniczay Gábor felrajzolta a csoda strukturális vázát, melyet meghatározott számú elem variációjaként értelmezett. A csodatörténetek szerkezetét, melyet a középkori szentekről szóló csodanarratívumok elemzésével illusztrált, Propp mintájára a következő vázra építette fel: kár (balszerencse) — térbeli helyváltoztatás két birodalom között (zarándoklat) — győzelem (gyógyulás) — a hiány megszüntetése.¹⁷ Esetünkben ezt a szerkezetet a vendégkönyv gyógyulási történeteire a következő módosításokkal lehetne alkalmazni: balszerencse (megbetegedés) — sikertelen megoldási kísérletek — gyógyítóhoz utazás (zarándoklat módosult formája) — győzelem (gyógyulás).

A vendégkönyv nemcsak a gyógyulás-narratívumok elemzése céljából lehet értékes forrása a kutatásnak, hanem számos olyan közvetett információt tartalmaz, ami közelebb visz minket a gyógyító megítéléséhez és tevékenységéhez. A szövegek mindegyike aláírással került bejegyzésre. Az összes szöveg lejegyzése után megállapítható lesz, hogy a bejegyzést készítő körében milyen arányban vannak a férfiak, illetve a nők. Gyakori, hogy az aláírók települést, valamint országot is feltüntettek nevük mellett; ez kirajzolhatja a gyógyító tevékenységének vonzáskörzetét. A klientúra egyes tagjai foglalkozási területüket is megjelölték, ez további érdekes adalék lehet a páciensi kör vizsgálatában. A bejegyzők nagy része részletes képet adott arról a betegségről, amelyben szenvedett; ezek alapján összeállítható a kezelt betegségek skálája is.

A vendégkönyv virtuális közösségének mentális jellemzéséhez a szövegek részletes elemzésére lesz szükség. A narratívumokban előforduló fogalmak közül kiemelném a transzcendensre vonatkozó utalásokat, képzeteket, hogy megvizsgálhassam, milyen rétegek alkotják a gyógyítóhoz forduló világképét. A betegségekre vonatkozó terminusok szintén az elemzés tárgyát kell, hogy képezzék. Előzetes feltevésem alapján a szövegekben keverednek a hivatalos és populáris betegségfogalmak, betegségmagyarázatok. A fogalmak, terminusok vizsgálata segít megrajzolni a betegségekről való gondolkodás képét, a betegséghez fűződő viszony arculatát. A hála- és köszönőformulák összegyűjtése szintén tanulságos lehet. Végül a gyógyító személyiségére, jellemére vonatkozó információkat kell feltétlenül összegezni. Úgy tűnik, a szövegekből kirajzolódik

¹⁶ Klaniczay 2004. 68.

¹⁷ Klaniczay 2004. 69.

egy emberséges, jóságos, önzetlen gyógyító képe. Vizsgálat tárgyává kell tenni, milyen motívumokra illetve sztereotípiákra épül ez a kép, valamint melyek azok a mozzanatok, amelyek a gyógyító személyiségének reprezentációját mégis egyedivé és hitelessé teszik.

A vendégkönyv szövegeiből levont következtetéseket azonban nem tekinthetjük általános érvényűnek, minden páciensre jellemzőnek. Figyelembe kell vennünk, hogy N. Gy. betegei közül közel sem mindenki örököltette meg írásos formában gyógyulásának történetét, így eredményeink csak korlátozott érvényűek lehetnek.

Hiányzó forráscsoportok

Kutatásom forrásai közül jelenleg még hiányzik a gyógyító életterének, közvetlen környezetének vizsgálata. A kezelés helyszínének, tárgyi környezetének dokumentálása még nem történt meg, holott a kutatás szempontjából meghatározó fontosságú lenne. A lejegyzésre, rögzítésre az első látogatás nem adott alkalmat; illetlennek, korainak ítélt meg az ez irányú kérés.

N. Gy. biográfiája

Erdős Kinga szerint a „specialista lét és szerep megélése az egyén részéről bizonyos narratívumok megszerkesztését és forgalmazását feltételezi, amelyek megalkotják, sőt fenntartják az önmagáról kialakított képet.”¹⁸ A fent idézett megállapítás azért lényeges számukra, mert N. Gy. életrajzát, biográfiáját az általa elmondott történetekből állíthatjuk össze, egyéb forrásokra nem támaszkodhatunk. Nem szabad elfelejtkeznünk tehát az előadott narratívumok mögött húzódó önreprezentációs szándékról. A Keszeg Vilmos által a specialista élet-történetek kutatásához készített szempontrendszer egyik vizsgálandó kérdése az, hogy a biográfiában a specialista tudása, tapasztalata milyen mértékben és milyen formában jelenik meg.¹⁹ Az élettörténeti epizódok számbavételekor megállapíthatjuk, hogy N. Gy. majdnem összes előadott narratívumában, ha nem is elsődleges, de másodlagos, vagy olykor szinte rejtett nézőpontként benne van a gyógyítói énkép.

N. Gy. 1951. március 27-én született Székesfehérváron. Édesanyja mezőgazdasági munkás, édesapja „harckocsizó” volt. N. Gy.-nek hét testvére született, de a felnőttkort csak hat érte meg. Korai gyermekkorát nagyanja mellett töltötte Dinnyésen, míg szülei az elzamajori állami gazdaságban dolgoztak. A család 1957-ben Várpalotára költözött, N. Gy. ott kezdte meg tanulmányait. A

család anyagi lehetőségei meglehetősen szűkösek voltak, ezért N. Gy. tizennégy éves korában kimaradt az iskolából, agrármunkát vállalt a helyi állami gazdaságban. 1969-ben Bihartordára került mezőgazdasági munkásként, ott ismerte meg későbbi feleségét, I.-t. 1972-ben költöztek vissza Fejér megyébe, ahol negyvenhat évet dolgozott az állattenyésztésben. Az emberek gyógyítását 1998-ban kezdte meg, előtte állatokat gyógyított munkahelyén.

A gyerekkor történetei nem alkotnak folytatólagos, hiány nélküli egészet, hiszen N. Gy. elsősorban szórakoztató céllal emelte őket ki fiatalkorának eseményei közül. Hangsúlyozandó viszont, hogy legtöbbször egy központi motívum köré szerveződnek; csínytevés közben N. Gy. előre megmondja, megjósolja társainak a közelgő „lebukást”, ami rendre be is következik. Mint említettem, ezekben a narratívumokban a szórakoztatás, a nosztalgikus visszaemlékezés dominál, de megformálásukkor N. Gy. nem tud elszakadni a mindentudó gyógyító intuitív attitűdjétől sem.

A gyógyítás tudásanyagának megszerzési módja az interjú készítése során homályban maradt előttem. N. Gy. nem beszélt a tanulási folyamatról, erre vonatkozó kérdéseimre nemleges választ adott. Keszeg Vilmos a hiedelmekről való beszélés stratégiái között tartja számon a kibeszélés mellett annak ellentétét, az elhallgatást is, melynek célja „egy személy identitásának, státusának, presztízsének megóvása.”²⁰ Az elhallgatás jelen esetben is a specialista hitelének megóvását, a mitikus eredetiség képének fenntartását szolgálja; tehát a presztízst erősíti.

„Tanultál valakitől? Tőle²¹ se? Nem. Csak magamtól. Meg az Atyától. Mindent föntről kapok. Mindig mondják, hogy már megin neked van igazad. Azér szoktam mondani, hogyha van úgy, hogy fogadok; fogadjatok velem, úgyis elbukjátok!”

Olvasmányélményeire, külső forrásaira vonatkozó kérdéseim elől szintén kitért.

„Hát mondom én nem olvasok, anyá! Én amit olvasok, bébe-bóba a Fejér megyei hírlap, hogy milyen idő lesz. Meg mi a boroszkép. Mit ír. Tehát könyvekből egyáltalán...? Nem én. Pont amiatt, hogy ne tudjanak eltéríteni.”

A televízió, mint információforrás, hivatkozási pont viszont felszínre került az interjú során, méghozzá N. Gy. kezdeményezésére.

„Szoktál nézni tévét? Na, most abba vannak ugyanezek az elmagyarázatok, hogy vannak akik holtakkal beszélnek, vannak szellemlátók, vannak akik úgy születtek, földre, vissza, tehát meghalt és visszaküldik. Ugyanúgy megvan ez földön is. Tehát nemcsak filmen van, hanem ugyanúgy meghalnak

¹⁸ Erdős 2005. 151.

¹⁹ Keszeg 2005. 19.

²⁰ Keszeg 2013. 314.

²¹ Értsd: a beavatástörténetben szereplő boszorkánytól.

emberek, lemondanak róla és mégis, mégis visszatérnek a testbe, visszatér a lélek. Azér tér vissza, hogy ő egy olyan feladatot lásson el, mind egy angyal. Tehát ezeket mondják, hogy földreszállt angyalok, mer onnantól kezdve akármilyen tróger vót is, az élete.”

Erdős Kinga Mária tanulmányában felhívja a figyelmet az élettörténeteknek a mandelbaumi rendszerben való elemzésének lehetőségeire. Mandelbaum az élettörténet eseményeit a sorsalakító fordulópontok köré szerveződő alkalmazkodási stratégiák, válaszok viszonylatában vizsgálja.²² N. Gy. biográfiájának legnagyobb sorsfordító eseménye a beavatástörténet. Az elhivatás során első ízben jön létre a kommunikáció a specialista és a transzcendens szféra között. A beavatástörténet tehát a szakrális kommunikáció kezdeteként értelmezhető,²³ hiszen a szakrális kommunikáció ezután már N. Gy. élettörténetében auditív és vizuális kódokon is mindennapivá vált.

„Hát úgy, hogy mentem haza töké józanon, hát akkor még KISZ vót, tudod nagyon jól nem, aztán vót a KISZ gyűlés, megdumáltuk, hogy szombat vasárnap mit kell csinálni. Aztán megyek haza, olyan 10 óra, 11 óra körül éjjel, kint a falu alatt laktam, érted. Abogy lépkedsz, a lépéseid mögött mintha visszhang lenne, tehát minthogyha más is jönne utánad. Hátranéztek, mondom, hát az én árnyékom ott van a réten; az ki? Megindultam; megindult az is. Megálltam; megállt. Másnap megin. Akkor má az árnyékom mellett is mentek. Harmadik nap má előttem is mentek. Negyedik nap a házakon körösztil is jöttek, érted, és ugyanúgy lehetett látni ezeket az áttetsző fényeket. Mikor beléptem a kapun, akkor úgy elütnék, aztán mikor odaértem az ajtóhoz, akkor ott a kapunál lehetett látni, hogy négyen vannak. Másnap reggel kelnek fő, ott van a csörgőóra mellett, lekapcsolom, akkor le akarom magamról hajtani a takarót, érted, minthogyha egy tonnás kővel nyomnának vissza! Nem bírtam leszállni! Mingyán elkezdtem imádkozni, aztán egy kis idő után eltűnt ez a nyomás. Alig vártam már hogy végezzek a műszakkal, vót a faluba egy öregasszony, annak mindig vót kedves szava, minden akár ismerte, akár nem. De csak annyit érdeklődött, hogy vagytok, mint vagytok, hova mentek, merre mentek, mit dógóztatok. Ennyi. De télen nyáron kinn út az öregasszony mindig aizéba, padon. Megyek hozzá, aztán ugye ezek a falusi gyerekek mindig mondták; a vén boszorkány! Mondom, ha ez boszorkány, akkor ennek tudni köll! Mindegy. Alig vártam, hogy elvégezzek érted, egybű mentem is. Már várt a kapuba! Mondom neki... A tudom! Mondom neki; hogy maga vót aki megnyomott engem? Asszonya, nem. Asszonya tudom hol született, tudom mivel született, tudom mikor született, még azt is melyik hónapba! És azt is tudom, hogy azok akik mellett voltak, azok lesznek a segítők. Ezekből lesznek kilencvenkilencen. De majd kicsinyenként, nem egyszerre! És asszonya, azt figyeld oda, vagy figyelj oda, mer asszonya ami tenéked segítőd van, asszonya ötven százalék. De a hatvan százalék negatív akiket te nem láttál, azok el akarnak téríteni az utadtól, és asszonya én azt tudom, hogy te nem fogod azt hagyni. Mer nem félsz. Nem is félek! Nem is féltém!”

A beavatástörténet elemzése számos további kérdésre világít rá. A történet vizsgálatakor a következő, hiedelemközlésekből ismert motívumokat különíthetjük el.

²² Erdős 2005. 153.

²³ Erdős 2005. 158.

„10 óra, 11 óra körül éjjel”	emberi idő szünete, időnkivülés, a természetfeletti szféra lakóinak tevékenységi ideje ²⁴
„Másnap megin. Akkor má az árnyékom mellett is mentek. Harmadik nap má előttem is mentek. Negyedik nap a házakon körösztil is jöttek.”	fokozás, feszültség növelése
„minthogyha egy tonnás kővel nyomnának vissza”; „maga vót, aki megnyomott engem?”	éjszakai rosszsullétek „nyomással”, „nyomó szellemként” való magyarázata ²⁵
„mingyán elkezdtem imádkozni”	imádkozás, mint elhárítási technika ²⁶
„öregasszony”	találkozás ősz öregemberrel, Isten angyalával, szenttel, Úr Jézussal, akitől az egyén útmutatást, tanácsot nyer ²⁷
„tudom hol születtem, tudom mivel születtem...”	a tudós intuitív, látnoki képességei, mindentudás ²⁸

A fenti motívumok kiemelésével egyértelművé válik, hogy az idézett beavatástörténet jó néhány olyan mozzanatot, elemet tartalmaz, amely a hiedelemszövegek motívumaival tart kapcsolatot. A továbbiakban látni fogjuk azt is, hogy a néphit egyes elemei N. Gy. rendkívül komplex és változatos forrásokból táplálkozó világképének, mentalitásának jelentős rétegét adják.

N. Gy. tudásának történeti rétegei

A lucaszékeltől az Akasha-krónikáig

Már a legelső látogatás alkalmával kiderült számomra, hogy N. Gy. tudásának elemei esetenként különböző kulturális környezetből, különböző történeti

²⁴ Pócs Éva kifejezései az idő duális, néphitbeli rendszerére vonatkozólag: Pócs 2002. 15.

²⁵ Pócs 1990. 565.

²⁶ Éjszakai nyomáslény imával való elhárítására kézenfekvő párhuzamot kínál Mondok Ágnes csíkszenttamási gyűjtése: „annyira elszorított, hogy egyáltalán levegőhöz jutni nem tudtam, éreztem, hogy fulladtam meg, összeszakadt a mellkasom is, pedig ott nem volt repedés egyáltalán, csak egy olyan rettenetes nagy nyomást éreztem, hogy levegőt nem kapok egyáltalán, mindaddig, amíg, hát mondani nem tudtam volna, csak valamikor olvastam én egy könyvből, van egy könyvem, hogy Űzen az ég a huszadik század végén a világ minden tájára, abból olvastam az Úrjézus üzeneteiből, hogy az én nevembe, mondta az Úrjézus, az én nevembe bármikor a Sántát elűzhetitek, tehát erre mindenki felhatalmazva van, s úgy gondoltam, hogy a feltámadott Krisztus nevére parancsolom, távozz tőlem gonosz lélek, s egybe fészabadtam.” – Mondok 2001. 259. Az ima mint elhárító gesztus: Pócs 1990. 656–657.

²⁷ Grynaeus 2000. 498.

²⁸ Grynaeus 1994. 146–147; Grynaeus 2000. 504–505; Limbacher 1995. 796., 811; Bajkó 2005. 127; Párhonyi 2004. 266; Pákay 2004. 326.

rétegekből származnak. Dolgozatomban igyekszem kiemelni az eddigi szöveg-repertóriumból a különböző vallási és szellemi áramlatok behatására utaló mozzanatok. A transzcendens szférára utaló kifejezések számba vétele és bemutatása által közelebb kerülhetünk a gyógyító specialista világképéhez, mentalitáshoz.

N. Gy. tudásának jellege, összetettségét illetően rokonítható a Mund Katalin által jellemzett New Age irányzatokkal, hiszen nagymértékben összemosódnak benne az egyes hitrendszerek és eszmerendszerek határai.²⁹ A gyógyító „saját vallást” kialakító egyéni viselkedése is a New Age mozgalmak irányába mutat; ezt Mund Katalin a következőképpen fogalmazta meg. „Ebben a típusú vallásosságban voltaképpen az individualitás játszik domináns szerepet, itt az egyén szükségleteinek, igényeinek megfelelően válogatja össze hitét a »vallási piac« számos eleméből.”³⁰

A New Age irányzatokkal mutatott egyezések ellenére N. Gy. tudásanyaga nem értelmezhető kizárólag ezen a paradigmán belül, hiszen attól számos ponton el is tér. Nem ateista és vallástalan háttérű, mint ahogy azt Mund Katalin a New Age egyik alapvetésének tartja,³¹ hanem sok esetben a kereszténység tételes vagy átformált tanaira épül. Sokkal inkább értelmezhető annak a jelenségnek a keretein belül, amelyet Kis-Halas Judit egy dél-baranyai szent gyógyító tevékenységének leírásakor figyelt meg. „A mágikus tevékenységi köröknek e különös vegyülete alapján ez a szent gyógyító egyike azon új típusú mágikus specialistáknak, akik többféle mágikus tradíció összeolvasztásával igyekeznek a jelenlegi falusi–városi környezet újfajta igényeit kielégíteni.”³² Ebben a perspektívában a gyógyító által használt különböző eredetű módszerek az aktuális társadalmi igényekre adott hiteles válaszokként értelmezendők.

Olyan szinkretikus hiedelemkörökről van tehát szó, amelynek elemeit a gyógyító specialista maga válogatja össze és formálja át önmaga valamint a páciensek ízlése szerint. N. Gy. így jellemezte saját világképének összetettségét: „Én mindenbe hiszek. Mer minden működik.” További kutatásokra lesz szükség ahhoz, hogy a gyógyító tudásának egyes elemeit az élettörténet egyes epizódjaival összefüggésbe hozzassuk, és – ahol lehetséges – feltárjuk eredetüket is.

Keresztény hagyományok

N. Gy.-t szülei református vallásra keresztelték, de vallását nem az egyház hivatalos tételei szerint gyakorolja. Gyermekkorában katolikus hitoktatásban részesült, amely ellenszenvet ébresztett benne az egyházszervezet iránt. A

²⁹ Mund 2004. 153.

³⁰ Mund 2004. 153.

³¹ Mund 2004. 154.

³² Kis-Halas 2004. 284.

hivatalos vallásgyakorlattól elzárkózott, az egyház tevékenységét negatívan ítéli meg. A gyógyító narratívumaiban háromféle oppozíció figyelhető meg, melyeken keresztül önmagát megfogalmazza. Egyfelől a hivatalos orvoslással való szembeállítás, másfelől a természetgyógyászokkal szembeni oppozíció, harmadrészt az egyházzal való konfrontálódás teremti meg az önidentifikáció lehetséges eszközeit.

„Úgy volt itt, hát ez egy várpalotai, őőő főpap, csak Várpalotán él a szüleje, és mikor János Pál meghalt, ugye ő onnét eljött akkor. Azt úgy jött ide hozzánk, hogy ő neki hasnyálmirigy rákja van. No aztán egyből kikezdtém őtet, érted. Mondom; atya, mirű prédikálsz. A hitről beszéltek nem? Aszongya igen. Hát aszongya mi bajom énnéem az ő hitével. Mondom az, hogy ilyen icike picike, mint az egérke farka. Mondom, hol prédikálsz? Aszongya templomba. Hány fokrajtűd föl? Hát, aszongya tíz, tízenöt. Mondom fent. Lent egy-két fok. Mer a meleg mindig felfele száll. És mondom bójaghurudot van, és azért fáj az alhasad. És nem is hasnyálmirigye volt? Nem. És meg is gyógyult.”

N. Gy. tevékenységét a cs.-i református lelkész elítéli, a szintén helybeli katolikus pap viszont a gyógyító elmondása szerint már vette igénybe szolgáltatását.

„A református egyház minket megtagadott. (...) Itt volt a lelkész? Vagy hogy? Ja. Azt mondta nekünk, a rossz oldalt szolgálunk, mer mink gyógyítunk, mer az Isten nem gyógyít. Hát mondom, akkor mi csinál. Mondom tisztelendő úr, én nem akarok kikezdeni, de mondom én két szóból elküldelek úgy, mondom hogy...Nem is bántottalak!”

A keresztény mitológia N. Gy. mentalitásának egyik alappillérét adja. A transzcendens szféra szereplői között – mintegy kiemelve a keresztény pantheonból – a domináns szerepet a Szentháromság, a Sátán, Szűz Mária, valamint a főangyalok játsszák. A tételes vallás nézetei azonban nem eredeti alakjukban jelennek meg, hanem átformálva, kiegészítve más eszme- és hitrendszerek elemeivel. Ilyenek például az istenek, istenségek és angyalok, akiket N. Gy. a transzcendens hierarchiában szigorúan az Atya és a Szentháromság „alá” helyezett el.

„Van az Atya, a Fia, tehát az Atya, Fiú és a Szentlélek. A Szentháromságba én annyira hiszek, hogyha én így elvágnám a kezem, tuti hogy nem véreznék el. Mer én annyira hiszek bennük. Istenek azok sokan vannak, mind ahogy voltak is. Ha olvasod a történelmet, megnézheted, hogy még a tengereknek is vót, a viharoknak is, a szeleknek is, mindennek vót istene. A szerelemnek, a tűznek, a víznek, mindennek.”

A Sátán elnevezésére N. Gy. két kifejezést használ: a Sátánáért és a Jorkot, mindkettőt héber eredetűnek tartja. Szűz Mária a hitrendszerben mint „segítő” jelenik meg. Azzal, hogy N. Gy. Szűz Máriához egy, a New Age irányzatok által is használt „segítő” titulust rendel, kiváló példát ad világképe összetettségére, sokrétű kulturális gyökereire.

N. Gy. narratívumai közé bibliai példázatokot fűzött, amelyeket magyarázó, szemléltető céllal adott elő. Forrásuként nem a Bibliát jelölte meg, hangsúlyozta, hogy nincs is a birtokában Biblia. A történetek átalakított, interpretált változatai a bibliai szövegeknek, azoktól több ponton eltérnek. A kutatás folytatásaként érdemes lenne felmérni N. Gy. teljes bibliai eredetű tudását, összegyűjteni az összes általa ismert bibliai narratívumot, valamint megvizsgálni: ezek mely pontokon és hogyan térnek el a „hivatalos” szövegektől. Egyelőre két bibliai történet N. Gy. által előadott változata áll rendelkezésemre az elemzéshez; Mózes kivonulása Egyiptomból, valamint Mózes és az aranyborjú története.

„Különbőn Mózes meg azért nem léphetett az Édenbe, mer mikor közel jártak hozzá, és a népe megalomondult, hogy nekiálltak bálványt imádni, ő akkor kérte az Atya segítségét. Tehát Mózes azért nem léphetett az Édenbe mer kérte az Atya segítségét, főment az Ararát hegyére, ott megírta a kölapokat. Mire Mózes lement addigra fele embere elkezdett egy bálványt imádni, bálványt építettek, és elkezdték a bálványt imádni. És akkor azt mondta Mózes: aki hisz az Atya segédelmében, az álljon jobbra. Aki nem, az álljon balra. Ez megtörtént. Akkor éjszaka, amit Mózes, ami miatt Mózes nem léphetett az Édenbe az az, hogy az embereinek felét, aki bálványt imádot aztat lemészároltatta. Tehát az Atya nem kérte azt, hogy öljön embert, főleg nem a sajátját, nem az övéit. Ugye minden csatát megnyertek addig, amíg odáig elérték, mer ugye rámutatott a kampósbottal az óceánra, vagy a tengerre, megnyílt előttük a tenger! Atértek rajta és utána bezárult a több, aki, aki őket üldözte, az mind odapusztult! Tehát Mózes ezért nem léphetett, ezért vétett az Atya szava ellen, és az ítélet az elkísérheti az embereit az Édenig, de ő jeltelenségbe kell hogy fekkudjon, soha nem léphette át az Édent.”

A Mózes II. illetve IV. könyvéhez képest a következő eltérések figyelhetők meg a szövegben. Az Éden helyett az Ígért földje, Ararát hegye helyett Sínai-hegy³³ szerepel a bibliai változatban. A Mózesre vonatkozó tilalom eltérő indoklású a bibliai szövegben; nem az aranyborjú-történettel van összefüggésben.³⁴ A hűségesek jobbra, a hűtlenek balra állításának motívuma pedig – úgy tűnik – a Máté evangéliumában szereplő utolsó ítéletről szóló példabeszédből táplálkozik.³⁵

Feltételezett „magyar ósvallás”

N. Gy. identitását alapvetően meghatározza, hogy önmagát táltosként, feleségét sámánként tartja számon. A táltos- és sámánhagyományokat történeti keretben értelmezi. N. Gy. a táltosok és sámánok múltját illetően fordulópontnak tartja Szent István uralkodását, ezt a következő narratívumon keresztül érzékeltette.

³³ Móz 2. 19,1–25

³⁴ Móz IV. 20,1–13

³⁵ Mt 25,31–35

„Ugyanis István király rengeteget bódított, és tudnod kell arról, hogy akik védték őket, vagy védték őket, meg, megmondták, hogy mikor menjünk hadba, mer csak ekkor fogunk győzni. Azokat az emberek, embereit lemészároltatta Dobogókőn az egyház törvényei szerint. Ezért bazarul. A táltosokat, akik segítették? A sámánokat és a táltosokat. Mer 12 táltos és 12 sámán vigyázott Istvánra.”

A fenti szöveg párhuzamba állítható a magyar újtáltos irányzatok által kialakított Szent István-képpel, amelyben az államalapító király személye az „ősi” kultúra elpusztítójaként jelenik meg.³⁶ A Dobogókő mint szakrális helyszín szintén jelentős szerepet tölt be az újtáltos irányzatokban; szertartások és összejövetelek helyszíne.³⁷ Bár mind a Dobogókő, mind a táltosok és sámánok lemészárlásának motívuma megtalálható az újtáltos irányzatok eszmerendszerében, olyan forrást egyelőre nem találtam, amely e kettőt összekapcsolná. Kutatásom további céljai között szerepel ezen összefüggések háttérének vizsgálata, feltérképezése. Összetettebbé teszi a kérdést egy írásos forrás meglétének a kérdése is, amelyre maga N. Gy. utalt, bár annak ismeretét tagadta.

„(...) azt tudom, hogy jelent meg könyv, amit nem én írtam, és azt mondják, akik olvasták, hogy ugyanazok a dolgok vannak benne, amiről és beszéltek. De te ezt nem olvastad? Soba, nincs is könyvem. És nem ismered, aki írta? Mit tudom én. Péti, valaki Pesten írta. Nem tudod, hogy mi a címe? Nem tudom. Nem is érdekel. Mondom, én nem olvasok ilyeneket, pont amiatt, hogy ne tudjanak eltéríteni.”

A táltosok és sámánok N. Gy. hitrendszerében egymástól testi jegyeikben, adottságaikban, „feladataikban” különböznek, de a két csoportot rokonítja a transzcendenssel való kommunikáció képessége és a kijelölt „feladat” követésének kényszere.

„(...) a sámánok azok dobot vernek, tűzzel, vízzel bíró emberek. Szellemeket hívnak segítségül. Még a táltosok nem látók, és az Atyától kérnek segítséget mindig. A táltosok nem mutatnak be áldozatot, de a sámánok igen.” „I. (a felesége) az összenőtt lábujjal született, ő sámánivadék, én meg táltos.” „(...) magának a táltosfogának, annak legalább huszonnegyedik évét még be nem töti, meg kell hogy maradjon.” „Há nyóc örlőfoggal, nyóc örlőfoggal születtem! Hát a tejfogakat kihúzzák az orvosok érted, mer attól félnek, hogy az anyjának a cicit megharaptya a gyereke. Nekem nem húzzák ki. Azok meg sámánivadékok, akiknél több ujjal születik, vagy összenőtt.” „A burokban született az feladattal születik. Az nem táltos. Nem sámán. Annak más a feladata. Azok is látnak és gyógyítanak.” „És akkor ez a kettő van, hogy a sámánoknak mindig az ujjakkal, ujjuknál van a jele? Vagy az ujjukon, vagy a kezükön. Vagy több bordával születnek. Bordával is születhet többel.” „(...) mind ahogy ma vannak több táltos aki elvegez tanfolyamokat, azt kikiáltja magát táltosnak! Nem! A táltos az, aki foggal születik, és nem húzzák ki a fogát.” „Pedig a sámán az szellemeket hív meg

³⁶ http://domonyi.aries.hu/Taltosok-Magyar-Osvallas-tudo-papjai.html#U2TOFIF_t1Y (letöltés ideje: 2014. május. 3.)

³⁷ <http://www.szellemvilag.hu/szent-helyek/dobogoko-szent-liget-epitese-az-attila-budakapunál> (letöltés ideje: 2014. május. 3.)

segítségül, tüzet csibol, dobol.” „(...) a táltosságot nem lehet tanulni, annak születni kell! A sámánságot azt lehet tanulni, igen. (...) Csak én mondom, hogy a táltosságot meg lehet tanulni, mer annak idején a táltos...sámánok, vagy sámánságot, meg lehet tanulni, mer a sámánok azt csinálták, hogy jöttek-mentek a faluba, aztán akár abba a faluba, akár egy másik faluba, vagy az ötödik faluba kiküldtek egy gyereket. Akit, akit betanított. Tudod? Hogy kell transzba esni, mit e kell, milyen áldozatot kell bemutatni, milyen totemek kellenek a sámánsághoz.” Sámánok a világban mindenhol vannak? Azok, azok vannak persze. Azok tanulhatnak. De a táltosok nem.”

N. Gy. hitrendszerében, mentalitásában a sámánok és táltosok sem „vegyszisztém” vannak jelen, alakjuk összekapcsolódik a reinkarnáció tanával, huszonégyeszer „szülehetnek le” a Földre, hogy „feladatukat” teljesítsék. Ez ismét látványos példája a különböző eszmerendszerek keveredésének a gyógyító világképében. N. Gy. táltosokhoz és sámánokhoz kapcsolódó hiedelmei további részletes elemzésre várnak. Vizsgálat tárgyává kell tenni a képzetek egyes elemeinek bonyolult kapcsolatrendszerét, valamint a többi eszmerendszerhez (feltételezett „magyar ősvallás”, újtáltos mozgalmak, New Age irányzatok stb.) való viszonyát.

Néphitelemek N. Gy. tudásanyagában

A néphitelekkel való kapcsolatra a gyógyító által előadott narratívumok bőséges példát adnak. A lucaszék készítésének módját N. Gy. a következő módon szemléltette.

„A nőkre szokták mondani, hogy boszorkány.³⁸ De azt meg úgy tudod meg, hogy nekiállsz Luca nap előtt csinálni 10 nappal egy lucaszéket, és mindennap csinálsz egy darabot belőle. Aztán amikor elkészül, akkor szenteste beülsz a templomba, ráülsz a lucaszékere, de vigyél magaddal egy csomó mákot, bamut meg sőt. És mikor vége van az istentiszteletnek, te légy az első, aki kijön. És aki nekiállj, szórd el a izé, sőt, utána nagyon gyorsan szórd el a mákot... Csak így simán, vagy alakzatba? Simán, simán. Nem kell vele kört? Nem. Simán elszórod. A só, az csípi a szemüket. A mákból meg olyan sötét erdő lesz, hogy nehezen tudnak átvégődni rajta. És vigyél egy fésűt. Azt meg utóján dobd el, mibejt belépsz a házba. A fésűtől, a fésű az azérköll, mer addig nem tudnának bemenni, tehát legyen időd bemenni, mer a sótól, meg a sok könnytől összeáll a, összeáll a haja, és húzza fejt. Súly nehezédik rá. És még ő fésűlködik, te simán be tudsz menni a lakásba. És má a lakásba nem tunnak ártani.”

A rontásokra és átkokra vonatkozólag N. Gy. mentalitásában is érvényes az „ártatlanra nem száll”, „bűnösre viasszaszáll” szabály.

„Rontás az csak úgy lehet érted, hogyba adsz rá okot. Okot? Igen. Na, ezt nem értem. Hát, hogyba okot adsz rá. Mind a cigányoknál érted, hogy egyik a másikat átkozza. Ha rosszat tesztek? És

hogyba rosszat tett az a cigány, mondjuk a másik cigánynak, az a cigány elátkozza, akkor fog rajta. Tehát az átkok, a rontások ezek úgy vannak, hogyba okot adtá, akkor talál. Hogyba nem adtál rá okot, akkor viasszaszáll.”

A visszajáró halottakat illetően N. Gy. tudásanyagában már keverednek a népi hiedelem-narratívumokból ismert motívumok a modern, inkább a New Age irányzatok fogalomkörébe sorolható „energiatolvaj” jelenségével.

„Annyi a rossz hatás, hogyba vannak, mondjuk te főleg, mondjuk téged védelek érted. És olyan behen jársz ahol sok negatív ember van, meg sok energiatolvaj van, meg sok beteg ember van, na most ezt te nem tudhatod, de ha felébreszt fitten és elmész egy akárhol, buszon vagy valahová, elmész az iskolába, elmegy melletted valaki és úgy érzed egy fél óra múlva hogy, mind a lufi hogy így mész összejele. Lefáradsz. Akkor ott azok az emberek, vagy az az ember az energiatolvaj. Na most ezek a lelkek meg arra várnak, hogy legyen egy energiatolvaj, akire ők rácsatlakoznak, mer ők abból élnek. Tehát azért van ez a körforgás, azért nem is tudnak elmenni, mer mindig olyan emberekből élnek, táplálkoznak, akik a földön életbe léteznek és járnak- kelnek, dolgoznak, gyógyítanak, gyógyulnak. És ezért nem.”

Szűz Mária az N. Gy. által előadott egyik narratívumban büntető lényként jelenik meg. A szövegben szereplő pofoncsapás motívuma a néphitben a Kedd Asszonya által alkalmazott lehetséges büntető módzatok egyike. Érdekes, hogy a Kedd Asszonyának büntető szerepében – a déli és délkeleti területek hiedelemtörténeteit kivéve – gyakran Szent Annát vagy Szűz Máriát találjuk.³⁹

„N.Gy.: Én mindig kapok a pofámra tüle. (Szűz Máriától) I: Akkor bepirosodik a homloka. N. Gy.: Látod azt a pöttyöd a homlokodon? Mikor szarba nyúlok, akkor mindig bevörösödik, nem csak az, hanem. Mer az időbe nem mindig, nem kéne hogy belenyúljak, érted. Valamikor belenyúlok az időbe, meg belenyúlok a mondjuk a karmába, amit nem nekem kéne megoldani, de mivel, hogy idejöttél, és problémás a karmád, megpróbálok segíteni, mer nem mondhatok nemet. De viszont akkor kapok, és itt jelez a homlokodon, van egy pont; »nem kéne!«

A gyógyító személyéhez kapcsolódó hiedelmek számbavételekor támaszkodom Grynaeus Tamás már idézett tanulmányára,⁴⁰ amelyben rendszerbe foglalta a gyógyító egyéniségekhez fűződő hiedelmeket, mondákat és narratívumokat. Grynaeus szerint „a gyógyító személyhez számos monda, hiedelem fűződik. E csekély eltéréssel az ország nagy részén hallott, hallható történetek általában a környék híres gyógyítója, halottlátója stb. vagy más híres ember személyével kapcsolatban aktualizálódnak.”⁴¹ Jelen esetben ez a fajta

³⁸ A boszorkány alakja más kontextusban is megjelenik, N. Gy. falujában többet is számon tart, kilétükre nem tért ki.

³⁹ Pócs 1990. 571.

⁴⁰ Grynaeus 2000.

⁴¹ Grynaeus 2000. 495.

aktualizálás nem a környezet részéről történt meg; a gyógyító saját narratívumaiban érhető tetten.

Az N. Gy. által előadott élettörténeti epizódokban – Grynaeus Tamás rendszerének⁴² adaptálásával – megfigyelhetők a „tudomány eredete” (látomás útján szerzi, ahogy a fenti beavatástörténetben), a „tudomány jellege” (gyógyító, illetve halottlátói⁴³ képességet nyer) és a „tudomány használata” (csak jóra, gyógyításra használt tudomány) kategóriákba sorolható motívumok analógiái. Emellett a következő, gyógyítókra jellemző motívumok azonosíthatók:

a) Intuitív képességek: tudja, hogy mennek hozzá, tudja a betegek panaszait, előre látja, ki milyen betegséggel érkezik hozzá.

„Ők (ti. a páciensek) mondják el. Én csak úgy segítek. Én nem találgatok. Nem az, hogy nem tinnám megmondani, csak az az igazság érted, hogy az elejibe, mikor én azt elkezdtem, vót, hogy nem köllött semmit mondani, belépett a kapun, mire ideért, már mondtam is, hogy mi a baja. Hozta a kórházi zárójelentést, aztán annyira lehidalt, alig bírtuk helyerakni, érted. Hogy hát én kórház... Honnét tudom, mikor soba nem is láttam, ideértem, azt már köptem szemközti, hogy, érted, hogy mi a problémája. És ugyanaz ami, ugyanazt, amit a kórházi zárójelentés íré. Azt akkor azt mondtam, hogy nem, mert ez valabun félelmetes. Félelmetes.”

b) Tudja, hogy útközben/ távolban mi történt.

„(...) há az Á. erről tudna mesélni, oda vótak íré Szlovákiába, versenytáncon, mer azt tudod, hogy itt Fehérváron táncoltak. Aztán... az Alba Regiába. Kinn vótak Szlovákiába, aztán direkt mondom nekik, mer előtte jártak ide kezelésre, azt mondom nekik, hogy hallod, ha fájnak az ízületeitek, a térdeitek, akkor keressetek egy üres termet, menjetek be, üljetek le, kezetek-lábatok ne legyen kereszt-be, és egyvalaki mondja a nevem! Ne több, mer beszartok! Ah! Bementek ketten egy terebe érted, abun az asztalok padok össze vótak, vagy a székek meg a padok, székek meg az asztalok össze vótak rakva, levettek két széket, leültek, és mind a ketten kimondták a nevem. Aztán érted, beszartak! Mer mintha földrengés lett volna, recsegett-ropogott a padok, csúszkáltak meg minden. Jönnek haza, röhögöm őket, mondom tudom... Aszongya, tudod-e hogy mi történt? Mondom beszartatok ugye! Aszongya honnét tudom. Mondom, mondtam, hogy egyedül mondtátok, egy mondja a nevemet, hát bassza meg, ha nem tartásatok be, beszaratlak én benneteket!”

⁴² Grynaeus 2000. 518.

⁴³ A halottlátói tevékenységet N. Gy. nem gyakorolja aktívan. „Olyan nem jött még, aki azt szeretne volna megtudni, hogy mi van a halottjával? Vót olyan is, de mondom, én evvel nem foglalkozom. Az a lényeg; hogy tisztul; hagyjuk békén a holtakat! És azok, akik esetleg íyet kérnek, mondd nekik, hogy nem? Vagy kitérek a válasz elöl, vagy ha sokat baszogat, akkor elmondom neki hogy hagyja békén mer akkor nem tud tisztulni. Mer akkor nyugtalan lesz. Sírni, gyászolni is nem a temetőbe kell, hanem itt. (Szívére mutat) Tehát tudnál íyet csak? Nem az a feladat. Nem az a feladat.”

c) Tudja, hogy becsapták.

„Aztán vótak itt, vót itt Pestről, pontosan a íré valaki főnyomott bennünket, azt az APEH intézetű vót itt egy úriember, pontosan vót ott, teli vótunk emberekkel érted, aztá ott lett vóna másik, kezeljétek csak; beszéljessünk! Beszéljessünk! Akkor má tudtam, hogy íré... Bejelentkezett úgy, mint... Beteg. Azt mondtam neki, hogy ide figyeljé. Mer mikor végeztünk vele is, meg látta, hogy senki nem tett le semmit, végeztünk vele, letesz az asztalra búszer forintot. Na mondom barátom! Most légy szíves vedd fel, tett el, és örökre felejtésd el, hogy hol lakunk! Ugyanis, amivel tartozol, az köszönöm! Akkor mondta meg, hogy az APEH intézetű vót. (...) Mondom, azt hiszed, hogy nem tudtam? És így megbukott, érted.”

d) Erejét összeméri; betegséget, fájdalmat, terhet átvesz.

„Nem fárasztó, de tudni kell kontrollba tartani. Mer ha nem tudod kontrollba tartani, Fehérvár elég nagy város, de akik azt mondják nekem, hogy ez, neked ez marba jó hogy te, mer sokan mondják, hogy te mindent látsz és mindent tudsz. Csak ilyen icike-picike töredékét látnák, meg tudnák, amit én, Fehérvár elég nagy város, de bolondok házába állna ki, az egész Fehérvár is kevés lenne. Ebbé bele lehet zakkanni. Ha nem tudod kontrollba tartani. Ezt kontrollba kell tudni tartani.”

e) „Nagyurakkal” jut kapcsolatba, szolgálatát igénybe veszik, konfliktusba kerül velük.

„Holott, János Pálnak a jobbkeze is vót má itt. A titkára. (...) Úgy vót itt, hát ez egy várpalotai, őő főpap, csak Várpalotán él a szüleje, és mikor János Pál meghalt, ugye ő onnét eljött akkor.” „Vót olyan érted, hogy a komaasszonyunk lehozta a háziorvosát, mer nem hitte el érted, hogy cukorbeteg, ő cukorbeteg, és nem hitte el, hogy én itt lekezelem, aztán beáll, beáll a cukra. Fél órát kezeltem, azt mondom hogy mennyi a cukra. Aszongya a doktornőnek, van nálad ellenőrzőszelvény? Persze aszongya, még a gép is itt van. Mind a kettőbe megnéztük, ugyanaz volt a cukra, amit én mondtam.”

f) Testi stigmák, a kiválasztottság jegyei.

„Há nyóc örlőfoggal, nyóc örlőfoggal születtem!”

g) Halála időpontját előre tudja.

„Én tudom, mikor, meddig élek, mikor halok, és hogy.”

N. Gy. esetében teljes mértékben érvényesnek tartom Grynaeus Tamás azon tézisé, amellyel rávilágít a néprajzi kutatás által már leírt, „klasszikus” értelemben vett népi gyógyítók, illetve a napjainkban működő tudósok, gyógyítók személye köré épülő narratívumok közti különbségekre. „A közösség a kiválasztottat szerepekkel ruhazza föl (projekció), ezekkel az egyéniség identifikálódik (azonosul, magáévá teszi, elsajátítja), szerepeibe belenevelődik. Híré nemcsak eredményei, tettei öregbítik, hanem maga is hozzájárulhat ezek elbe-

szélésével: a páciensek és a tudós »propagandája«. Úgy tűnik, hogy a még élő tudósok (...) mondanak szerényebb, inkább autobiografikus narratívumok formájában vannak jelen a később kiteljesedő, kikerekedő-lecsiszolódó és számban is gyarapodó mondák csírái.”⁴⁴

Okkultizmus, modern ezotéria, New Age irányzatok

A New Age, illetve az okkultizmus, modern ezoterizmus fogalmainak meghatározásakor érdemes átvennünk a Mund Katalin által már megfogalmazott definíciókat. Ezek szerint a „New Age kifejezés számos ezoterikus, metafizikai, és keleti vallási elemet, gyakorlatot és irányzatot foglal magában, melyeket nem lehet és nem is érdemes kategorizálni.”⁴⁵ A modern ezoterizmus, okkultizmus fogalmával Mund Katalin a 18. század végétől, 19. század elejétől megjelenő áltudományos, spirituális tartalmú eszmerendszereket, illetve ezek szubkulturális megjelenését jelöli.⁴⁶

N. Gy. világképében a New Age irányzatok számos jellemzője megtalálható; így például jellemzi a keleti kultúrák és hitrendszerek iránti fogékonyság. A reinkarnáció tana szervesen beépül a sámánokról és táltosokról kialakított eszmerendszerébe, sőt autobiográfiájába is. A tudományos kifejezések átpsichologizálása,⁴⁷ például az „energia” fizikai fogalmának szellemi síkra történő adaptálása szerves része N. Gy. gyógyítói gyakorlatának. A kezelés mindig „energia” átadásával történik; ennek lehetséges módjai többek között az érintés és a masszírozás. Bajkó Árpád tanulmányában a csíkszentdomokosi bioenergiával gyógyító Bio-Zita tevékenységét mutatta be; elemzése alapján több párhuzam is kirajzolódik a két specialista gyógyítói gyakorlata között.⁴⁸

Mund Katalin felhívja rá a figyelmet, hogy a New Age irányzatok tudásanyaga előszeretettel táplálkozik a hivatalos tudomány által a perifériára szorított nézetekből; azokból, amik már kiestek a kanonizált tudományok köréből, és azokból, amelyek soha nem is voltak benne.⁴⁹ N. Gy. tudásanyagában a tudomány perifériájára szorult nézetek közül megtalálhatóak az asztrológia fogalmai, valamint az „aura”, a „bioenergia”, a „karma” és a „szellemtest” kifejezések. N. Gy. és felesége, I. a kezeléseket után a pácienseknek két szöveget tanít meg, amellyel „védelmet” tudnak kérni saját maguk számára. Ez a két „kvázirőlvasás”, rontáselhárítás funkcióban használt szöveg bővelkedik a modern ezoterizmus fogalmaiban. A további kutatás során célo, hogy ezeknek a

⁴⁴ Grynaeus 2000. 518–519.

⁴⁵ Mund 2004. 153.

⁴⁶ Mund 2004. 154.

⁴⁷ Mund 2004. 163.

⁴⁸ Bajkó 2005. 119–150.

⁴⁹ Mund 2004. 154–155.

fogalmaknak eredetét tisztázzam, és további példákat találjak előfordulásukra és használatukra a modern ezoterikus, okkultista irányzatokban.

„Kérem a kozmikus energiát, a védőhengert, védelem és töltődés céljából, önmagam, és mások gyógyítására. Köszönöm, köszönöm, köszönöm!” „Ami rosszat ma rám küldenek, az mind menjen oda vissza, abonnan jött, mert a rosszra nincs szükségem, csak a jóra. Köszönöm, köszönöm, köszönöm!”

A 19. végének, 20. század elejének okkultista, ezoterikus gondolkodóinak eszmerendszerei napjainkban is megjelenő kiadványaik, értekezéseik nyomán ma is termékeny forrásai a New Age irányzatoknak. N. Gy. intuitív képességeire vonatkozó kérdésemre az Akasha-krónikára hivatkozott forrásként.

„Drága szívem, én mindent. Egy: én belelátok az Akasha-krónikába. Az az emberiségnek a múltja, jelene és a jövője. (...) Ez egy olyan nagy, akkora nagy történelem, olyan könyv, ami egész százötvenmilliárd embernek a múltját, jelenét és jövőjét írja le. Százötvenmilliárd ember!”

Az Akasha-krónika Rudolf Steiner antropozófiájának volt egyik központi eleme, maga Rudolf Steiner fejezeteket közölt belőle 1904 és 1905 között. Az Akasha-krónika fogalmát Steiner egy tárgyi bizonyítékok, források nélküli „örök” történelemként határozza meg, amelyhez az ember megismerő képességének kiterjesztésével juthat el.⁵⁰ N. Gy. biográfiájából számomra még nem derült fény arra, miként találkozott a gyógyító a steineri eszmerendszerrel, illetve, hogy pontosan azzal vagy már adaptált változatával ismerkedett-e meg.

N. Gy. szaruból, fából, illetve gyümölcsfák termésének magjaiból farag amuletteket, gyűrűket, melyeknek védelmező, óvó erőt tulajdonít. A szerencsehozó amulettek készítése szintén az ezoterikus gyakorlatok körébe utalható.⁵¹ Hatásosságukat a gyógyító a következő narratívum előadásával támasztotta alá.

„Vót így, ügyvéd létre idejött hozzám. Csinátam neki gyűrűt. Mind amit te kaptál. Összetörte véletlenül. Elkezdte elbagyni az izé, a kuncsaftok. Addig se sok vót neki. Aztán adtam neki ezt a gyűrűt, beindult neki az üzlet. Azt mikor összetörte, akkor meg otthagyták az emberek. Azt akkor megint, megint izé ridogált, hogy így elmennek az emberek, meg úgy elmennek az emberek. És aztán mi lett vele? És aztán izé, hogy kapott másik gyűrűt, azt akkor megint visszamentek. Azt mondtam neki hogy hordd a nyakadba! Tedd nyakláncra a gyűrűt! Azt akkor nem vesztéd, nem vesztéd el, meg el se töröd.”

N. Gy. gyógyítói gyakorlatában a transzcendenssel való kommunikáció kapcsán a „segítők” tevékeny szerepet vállalnak. Ezekből a „segítőkből” kilencvenkilencel rendelkezik; fokozatosan „kapta meg” őket a beavatásélményétől

⁵⁰ Steiner 2002. 12–13.

⁵¹ Kis-Halas 2004. 298.

kezdődően. A „segítők” meglete eszmerendszerét a DoreenVirtue-féle angyalterápiával rokonítja.⁵² A terápia az egyéni krízishelyzetek kezelését és megoldását a szakrális szférával, angyalokkal, tündérekkel, jó halottakkal való folyamatos kommunikációtól várja.⁵³

A távgyógyítás, a fénykép útján történő kezelés összetett problémakör, mivel kapcsolatokat tart fenn mind a néphittel, népi gyógyászattal, mind a modern ezoterikus irányzatokkal; tehát egyszerre mondható történeti gyökerűnek és modern jelenségnek. Történeti gyökerű annyiban, hogy mint gyógyítási technika teljes mértékben egy már meglévő, a népi gyógyászatban alkalmazott technikára épül, mely szerint a specialistához elég csak a beteg egy ruhadarabját eljuttatni.⁵⁴ A fényképen ugyanúgy rajta van a beteg „lenyomata”, mint egy ruhadarabon, tehát nyugodtan értelmezhető egy kontinuum igényre adott modern válaszként.⁵⁵ Ezoterikus jelleget kölcsönöz másfelől a gyakorlatnak a jelenség hátterének az energiaáramlással, a szellemtest meghívásával és kezelésével történő magyarázata. Erre adnak szemléletes példát N. Gy. következő narratívumai:

„Vót olyan esetem érted, hogy Ausztráliából hazaboztak egy nőt, aki rákos volt, fővitték Pestre, azt azt mondta neki a természetgyógyász, ha egymillió dollárt utalsz a számlámra, azt mondta a segítőm, akkor meg tudlak gyógyítani. Nem tudom, hunnan tudták meg a címünket, én meg azt kértem, hogy kügyön a fényképet minnél hamarabb. Egy állókép, amin se keze, se lába nincs keresztbe. Hát egy ülőkép, így. És meggyógyult.” „Mindig úgy gyógyítok távba, hát vót olyan eset, evvel a fiatal dokiékkal, érted, hogy dolgozom, etetem a, pont az elletőn vótam benn, mer engem, engem mindehova oda tudtak tenni, mer én mindent, mindenhez értek. Aztán az elletőn ettettem a teheneket, má végeztem a fejéssel, az elletéssel, is mer bajnalba meglett kettő boci is, meg is itattam, minden. (...) Ja, na aztán, érted ideszől telefonon, hogy a gyerekek harminckilenc-kilenc a láza. Mondom, ballod, mond a Noéminak, a feleségednek, mondom, szőljon vissza egy óra múlva. Vagy ha ottbón vagy, szőlj vissza egy óra múlva. De mondom, ne felejtse el! Hát etetem tovább, má végeztem az etetéssel, az jó erős háromnegyed óra, harminckét tehennek kiszórtam a kaját, az kell ott háromnegyed óra. Akkor nekiálltam, gyorsan leforgattam a trágyát, föltakarítottam az aljukat, nekiálltam, betoltam a csillét, fő, rakom fő a ganyójt, má felinél tartok, egyszer csörög a telefon. Gyula ne húzd lejjeb, aszongya, a bómérsékletet, mer 36,2, aszongya, ki fog húlni! Mondom, Noémi! Magyarul mondtam az Árpádnak, hogy szőljatok vissza egy óra múlva, mit gondolsz, mért mondtam? Csak azért, hogy a szám járjon, hogy ki ne húljon a belem? Nem, nem, ne haragudj, hogy nem szóltunk! Mondom basszus-keuls! Nem, nem énelem szűrsz ki, a gyerekek! Látod, azt is hogy csinálom, úgy hogy ugye vót itt nálam, a gyerekeknek az arcát be tudom bújni, tehát a szellemtestet meghívom, nekiállok kezelni, érted, küldöm rá az energiát, és hűtőenergiát küldök rá, menet közben húzom lefele a lázát. Minden testen van egy lázmérő, egy vércukormérő, meg egy vérnyomásmérő, mer, azt valaki nem lássa, nem tudja beállítani, nem tudja helyrehozni.”

⁵² DoreenVirtue angyalterápiáját bemutatja: Kis-Halas 2004. 298–299.

⁵³ Kis-Halas 2004. 298.

⁵⁴ Adatokat idéz: Limbacher 1995. 811.

⁵⁵ Európai párhuzamait idézi: Limbacher 1995. 811.

Végezetül ki kell emelnem N. Gy. modern ezoterikus, okkultista nézeteit illetően, hogy azokban az önálló alakító tevékenységnek legalább akkora súlya van, mint az egyszerű átvételnek. Állításomat a gyógyítás egyik sűrűn gyakorolt módszerével, az „aurában alvással” szeretném alátámasztani. N. Gy. gyógyító hatású aurájára épül az a gyógy mód, melynek lényege, hogy páciensei, főleg a női betegek a gyógyító és felesége mellett alszanak egy éjszakát. N. Gy. a következőképpen magyarázta ezt a gyakorlatot.

„Mer aki az aurámba alszik, az gyógyul. (...) De aki mellettem alszik, az megérdemli, hogy meggyógyuljon, mer én ugyanúgy kezelek éjjel is, mint nappal.”

A kérdés eldöntéséhez még további kutatásokra lesz szükség, de nekem úgy tűnik, a kezelés ezen módja nyugodtan tekinthető egyéni leleménynek, amely N. Gy. életvidám személyiségén alapszik.

Racionális orvosi ismeretek

N. Gy. racionális orvosi ismereteinek forrásai a kutatás során homályban maradtak számomra. Kórházban többször töltött huzamosabb időt, jelenleg gyógyszeres kezelés alatt áll. A kutatás további fázisaiban érdemes lenne megvizsgálni, melyek azok a terminusok, fogalmak, amelyek a hivatalos orvoslás felől épültek N. Gy. tudásanyagába, eredeti, illetve adaptált formájukban.

Népi gyógyászat

N. Gy. a kezelése alatt nem használ gyógynövényeket, kizárólag az „energia” útján gyógyít. Ismeretei közt mégis számos módszer és „recept” húzódik meg, amelyek a népi gyógyászat módszereivel tartanak kapcsolatot.

„Olyankor (ti. torokfájáskor) meg azt csináld érted, hogy fogsz egy ilyen, ilyen dunsztosüveget, egy ilyen nagy fej vöröshagymát megpuolsz, összemeted, belerakod, és öntöl rá mézet. Meg rácsavarsz egy citromot, azt akkor összerázod, vársz vele egy fél órát, vagy egy órát, azt utána így kanal, elkezded kanalizgatni. Azt naponta három, négy, vagy öt kanállal bevehetsz. Az jól tesz.”

Összegzés

Dolgozatomban igyekeztem felvázolni azokat a kutatási távlatokat és irányokat, melyek mentén N. Gy. gyógyító specialista tevékenységének vizsgálatát folytatni kívánom. Az eddigi elemzés során talán nagyobb súly került az elméleti megalapozásra és a gyógyító mentalitásának, világképének felrajzolására. Ezt a továbbiakban a specialista konkrét gyógyító tevékenységének elemzésével

szeretném kiegészíteni. Ehhez további helyszíni gyűjtésekre, a kezelések résztvevő megfigyelésére lesz szükség.

Irodalom

BAJKÓ Árpád

- 2005 Reprezentációk és önreprezentációk: egy természetgyógyász tevékenysége. In: Specialisták. Életpályák és élettörténetek I. Szerk. Keszeg Vilmos. Kolozsvár, 119–150.

ERDŐS Kinga Mária

- 2005 Kísérlet egy élettörténet értelmezésére. Identitás és önreprezentáció. In: Specialisták. Életpályák és élettörténetek I. Szerk. Keszeg Vilmos. Kolozsvár, 151–207.

GRYNAEUS Tamás

- 1998 „Lappongva gyógyítgató paraszt orvosok” Szeged környékén a századfordulótól napjainkig. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1998. 2. sz. Szeged, 137–165.
2000 Tápai Pista ürügyén. (Gyógyító egyéniségekhez fűződő hiedelmek, mondák, narratívumok). Néprajzi Látóhatár IX. (3–4. sz.) 495–523.

HOPPÁL Mihály

- 1970 Az ígész hiedelmekről alkotóelemei. Népi kultúra – Népi társadalom IV. 259–286.
1990 Népi gyógyítás. In: Magyar Néprajz VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság. Főszerk. Dömötör Tekla. Budapest, 693–724.

ISTVÁN Anikó

- 2003 „Most segíts meg, Mária...”. A futásfalvi Sarlós Boldogasszony-napi búcsú szövegrepertóriuma. Kolozsvár

KLANICZAY Gábor

- 2004 A csoda struktúrája. In: Áldás és átok, csoda és boszorkányág. Szerk. Pócs Éva. Budapest, 67–79. (Tanulmányok a transzcendensről IV.)

KESZEG Vilmos

- 2005 Előszó. In: Specialisták. Életpályák és élettörténetek I. Szerk. Keszeg Vilmos. Kolozsvár, 7–30.
2013 Hiedelmek, narratívumok, stratégiák. Kolozsvár

KIS-HALAS Judit

- 2004 „Amikor gyógyítok, angyalok jelennek meg a szemem előtt”. Egy dél-baranyai szent gyógyító. (Esettanulmány). In: Áldás és átok, csoda és boszorkányág. Szerk. Pócs Éva. Budapest, 284–319. (Tanulmányok a transzcendensről IV.)

LIMBACHER Gábor

- 1995 Gyógyítóasszony Nógrádban a XX. század végén. Ethnographia CVI. 787–829.

MONDOK Ágnes

- 2001 Adatok egy gyógyítóasszony világképéhez. In: Két csíki falu néphite a század végén. Szerk. Pócs Éva. Budapest, 242–287.

MUND Katalin

- 2004 Racionalizált spiritualitás: a csodakeresés formái egy deszakralizált világban. In: Áldás és átok, csoda és boszorkányág. Szerk. Pócs Éva. Budapest, 152–171. (Tanulmányok a transzcendensről IV.)

PÁKAY Viktória

- 2004 A tiszabökényi gyógyító. In: Áldás és átok, csoda és boszorkányág. Szerk. Pócs Éva. Budapest, 320–341. (Tanulmányok a transzcendensről IV.)

PÁRHONYI Tímea

- 2004 Egy javasasszony szerepei. In: Áldás és átok, csoda és boszorkányág. Szerk. Pócs Éva. Budapest, 246–283. (Tanulmányok a transzcendensről IV.)

PÓCS Éva

- 1990 Néphit. In: Magyar Néprajz VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság. Főszerk. Dömötör Tekla. Budapest, 527–692.
2002 Tér és idő a néphitben. In: Magyar néphit Közép-és Kelet-Európa határán. Válogatott tanulmányok I. Budapest, 9–39.

STEINER, Rudolf

- 2002 Az Akasha Krónikából. Budapest

GYURA Sándor

- 2009 Az országos nép- és családvédelmi alap házépítési tevékenysége Cegléden. In: Vidéki életmódváltozások a 20. században. Szerk. Cseri Miklós – Sári Zsolt. Szentendre, 53–88.

KOVÁCS Dezső

- 2013 Hollókő újratöltve. In: Hollókő öröksége. Szerk. Dobosyné Antal Anna, Kovács Dezső. Budapest, 239–249.

MENDELE Ferenc

- 2013a Hollókő műemléki védelme. In: Hollókő öröksége. Szerk. Dobosyné Antal Anna, Kovács Dezső. Budapest, 32–40.
- 2013b Hollókő műemléki jelentőségű területének védelme. In: Hollókő öröksége. Szerk. Dobosyné Antal Anna, Kovács Dezső. Budapest, 41–49.

ROMÁN András

- 2013 A hollókői falurehabilitáció. In: Hollókő öröksége. Szerk. Dobosyné Antal Anna, Kovács Dezső. Budapest, 63–66.

SÁRI Zsolt

- 2003 Egy falu a 20. századból. A 20. századi épületegyüttes lehetősége a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban. Ház és Ember XVI. 15–28.
- 2009 Típusterves építkezések és az életmód átalakulásának kapcsolata. In: Vidéki életmódváltozások a 20. században. Szerk. Cseri Miklós – Sári Zsolt. Szentendre, 9–52.

Nyomtatott sajtó:

- Az árvizek és a vörösiszap-katasztrófa utáni helyreállítás és újjáépítés 2010–2011. Az Építésügyi Szemle különszáma, Építésügyi Tájékoztatási Központ Kft. 2011.
- Interjú Mányi Istvánnal 2002. *Országépítő*, XIII/1. melléklet: Újjáépítés a Beregben, 18–22.
- Interjú Turi Attilával 2001. *Országépítő*, XII/2. 2–5.
- Interjú Zsigmond Lászlóval és Turi Attilával 2001. *Országépítő* XII/4. 2–4.
- Interjú a Kós Károly Egyesülés vándorépítészeivel 2002. *Országépítő*, XIII./1. melléklet: Újjáépítés a Beregben, 23–25.

Internetes oldalak:

- <http://www.ujratervezes2011.hu>
- <http://vorosiszap.bm.hu>
- <http://blog.vandoriskola.hu/?q=voeroesiszap-2011>

Tartalomjegyzék

<i>Szerkesztői bevezető</i> (Báth Dániel).....	5
--	---

JÁTÉK, GESZTUS, SZOKÁS

Tóth Piroska Anna: Nemi különbségek a kortárs gyermekfolklórban	7
Bálint Petra: Adatok és értelmezések a 18–19. századi gesztuskommunikáció tárgykörében: a kéz gesztusai	31
Vida Réka: Szent Család-járás Ausztriában és Magyarországon	53

GYÓGYÍTÁS, TERMÉSZET, VALLÁS

Vámos Gabriella: Adatok a természetgyógyászat kutatásához a magyar néprajzi szakirodalomban	84
Eitler Ágnes: Egy mai gyógyító specialista tevékenységének kutatási távlatai	100
Illés Anna: A magyarországi újpogányság értelmezése egyéni narratívák tükrében	124

IDEOLÓGIA ÉS TUDOMÁNY

Tompos Krisztina: Néprajztudomány és ideológia az 1950-es években. A Kálmány-vita elemzése	154
--	-----

ÉPÍTETT HAGYOMÁNY

Hajdu Ágnes: Újjáépítés – népiesítés. A népi építészet megjelenése a 20. századi falusi típusterves építkezésekben	184
--	-----